

“ศาลรัฐธรรมนูญ” : ศาลยุติธรรมหรือศาลการเมือง

The Constitutional Court: Court of Justice or Political Court

บุญส่ง ชเลธร¹

Boonsong Chaletorn¹

บทคัดย่อ

รัฐธรรมนูญถูกถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ที่กฎหมายอื่น ๆ จะ “ขัดหรือแย้ง” มิได้ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่ามีกฎหมายหรือข้อบัญญัติใด ที่อาจ “ขัดหรือแย้ง” ต่อรัฐธรรมนูญ ก็จึงจำเป็นต้องมี “องค์กร” ขึ้นมาทำหน้าที่พิจารณา ตรวจสอบและตัดสิน ซึ่งในเบื้องต้นมีการจัดตั้ง “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” ขึ้นตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ ต่อมาก็มีการเปลี่ยนแปลง เป็น “ศาลรัฐธรรมนูญ” ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ในปัจจุบัน “ศาลรัฐธรรมนูญ” ถูกตั้งคำถามถึงความชอบธรรมในการดำรงอยู่ เพราะในขณะที่การจัดตั้งศาลอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น “ศาลปกครอง” “ศาลทรัพย์สินทางปัญญา” “ศาลยุติธรรม” “ศาลทหาร” หรือ “ศาลแรงงาน” ต่างก็มีพระราชบัญญัติการจัดตั้งตามกฎหมายขึ้นรองรับทั้งสิ้น แต่ “ศาลรัฐธรรมนูญ” ไม่มี

จึงเกิดคำถามว่าสิ่งที่ “ศาลรัฐธรรมนูญ” ได้พิจารณาตัดสินไปแล้ว จะเป็นความชอบธรรมในทางกฎหมายได้อย่างไร

คำสำคัญ: ศาลรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

Abstract

Constitution is considered the highest law of the country that no laws do not “contradict.” Therefore, to ensure that any law or ordinance may be “contradictory or opposing” to the Constitution. It is necessary to have an “organization” to consider, examine, and judge which initially has been established “Constitutional tribunal”, and was established in accordance with the provisions of the 1946 B.E. Constitution of the Kingdom of Thailand which was later named “Constitutional Court” by the 1997 B.E. Constitution of the Kingdom of Thailand.

¹ วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต

Social Innovation Collage, Rangsit University

E-mail: boonsong.c@rsu.ac.th

At present, the "Constitutional Court" is challenged regarding its legitimacy of existence, while the establishment of other courts, including the "Administrative Court", "Intellectual Property Court", "Court of Justice", "Military Court", or "Labour Court." All of these have established statutory laws, but the "Constitutional Court" does not.

Therefore, it is questionable whether the rulings of the "Constitutional Court" are justified by the law.

Keywords: Constitutional Court, Constitutional Tribunal

วันที่รับบทความ : 06 ตุลาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ : 29 เมษายน 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 30 เมษายน 2565

1. บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ นับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 เป็นต้นมา จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อันเป็นฉบับล่าสุด ที่เมื่อมีบทบัญญัติเกี่ยวกับ “ศาล” ก็มักจะมีความว่า “บรรดาศาลทั้งหลายจักตั้งขึ้นได้แต่โดยพระราชบัญญัติ” เสมอ ยกเว้นรัฐธรรมนูญหรือธรรมนูญการปกครอง ที่เกิดจากการรัฐประหารหรือที่รู้กันว่าเป็นแม่บทกฎหมาย “ชั่วคราว” จะใช้อยู่เฉพาะก็แต่ใน “ช่วงเวลาอันสั้น” ที่จะละเว้นการมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดตั้งศาล มิเช่นนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญทุกฉบับจะมีบทบัญญัติเหมือน ๆ กัน ที่ว่าการจัดตั้งศาล จะต้องมีการออกเป็น “พระราชบัญญัติ” รองรับการดำรงอยู่ก่อนเท่านั้น จะมีศาลขึ้นมาโดยปราศจากการจัดตั้งตาม “พระราชบัญญัติ” นั้น ไม่ได้

ตามข้อเท็จจริงจะพบว่าการจัดตั้งศาลทั้งหลาย อย่าง “ศาลปกครอง” ทางรัฐสภาก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง วิธีพิจารณาคดีปกครอง พุทธศักราช 2542 รองรับ

“ศาลทรัพย์สินทางปัญญา” ก็มีการรองรับด้วยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดี พุทธศักราช 2542

“ศาลยุติธรรม” และ “ศาลทหาร” ซึ่งเป็นศาลเก่าแก่ ก็มีพระราชบัญญัติจัดตั้งรองรับมานานแล้ว หรือ ศาลแรงงาน และวิธีพิจารณาคดีแรงงาน ก็มีการออกพระราชบัญญัติจัดตั้งในปี พ.ศ. 2522

มีเพียงศาลเดียวเท่านั้น คือ “ศาลรัฐธรรมนูญ” ไม่เคยปรากฏว่ามีการตราพระราชบัญญัติการจัดตั้งใด ๆ ขึ้นรองรับการดำรงอยู่เลย

2. ขอบเขตของการศึกษา

เพื่อให้เข้าใจความเป็นมาของ “ศาลรัฐธรรมนูญ” และเห็นถึงความสำคัญของการมีศาลรัฐธรรมนูญต่อสังคมไทย รวมถึงตลอดถึงเสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่อศาลที่ควรได้รับการแก้ไขด้วย

2.1 **นายอุกฤษ มงคลนาวิน** ประธานกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ (ค.อนธ.) ได้เคยทำจดหมายเปิดผนึก เรื่อง “เมื่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นฝ่ายที่ฝ่าฝืนหลักนิติธรรมเสียเอง ศาลรัฐธรรมนูญก็ควรที่จะต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่” (ไทยรัฐออนไลน์, 21 เมษายน 2563.) โดยนายอุกฤษมีความเห็นว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีสำคัญหลายคดีที่ผ่านมา ฎีกาพิพากษัวิจารณ์มากกว่ามีปัญหาเรื่องความยุติธรรม หลายคดีวินิจฉัยก้าวล่วงการใช้อำนาจอธิปไตยขององค์กรอื่นโดยไม่มีอำนาจ ขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ และขัดต่อรัฐธรรมนูญ

กรณีเช่นนี้ทางตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเองก็น่าจะรับรู้ปัญหาความชอบธรรมของศาลในทางกฎหมายด้วยเป็นอย่างดี เพราะมีอยู่ครั้งหนึ่งช่วงหลังการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ผ่านไปราว 4 เดือน **นายอนุรักษ์ มาประณีต** ที่อยู่ระหว่างดำรงตำแหน่ง**ประธานศาลรัฐธรรมนูญ** ได้เคยเคลื่อนไหวดำเนินการ ยื่นหนังสือถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2557 พร้อมกับแนบ “ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช...” ประกอบด้วยเอกสารบันทึกหลักการและเหตุผล รวมถึงบันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญ ส่งให้คณะรัฐมนตรี เพื่อนำเสนอต่อไปยัง “สภานิติบัญญัติแห่งชาติ” เพราะโดยที่คณะรัฐประหารได้ล้มเลิก “สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา” ไปแล้ว และได้ใช้อำนาจรัฐประหารกำหนดให้มีสภาใหม่สภาเดียว คือ “สภานิติบัญญัติแห่งชาติ” ที่ “เป็น” และมี “อำนาจ” ทำหน้าที่แทนรัฐสภาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 6 (วรรคสอง) ที่ว่า “ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา”

ความพยายามของนายอนุรักษ์ มาประณีต คือจะทำให้ศาลรัฐธรรมนูญดำรงอยู่ได้อย่าง “ถูกต้องตามกฎหมาย” ซึ่งทางคณะรัฐมนตรีก็เห็นชอบด้วย ดังที่ น.ส.รุจิรา रिมนตี รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทนเลขาธิการคณะรัฐมนตรี มีหนังสือตอบกลับมาเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2557 ว่า (MGR online, 25 มิถุนายน 2563.) “กระทรวงกลาโหม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานศาลยุติธรรม ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติดังกล่าว เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีด้วยแล้ว” “คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาวันที่ 14 ตุลาคม 2557 ลงมติว่า อนุมัติหลักการร่าง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ... ตามที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเสนอ และให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา... แล้วส่งให้คณะกรรมการประสานงานสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา ก่อนเสนอสภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไป”

เรื่องที่ควรดำเนินไปด้วยดี กลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม เมื่อราว 2 ปีต่อมา คือ ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2559 นายอนุรักษ์ มาประณีต ในนามประธานศาลรัฐธรรมนูญกลับเปลี่ยนใจ ได้ทำหนังสือกลับไปยังเลขาธิการคณะรัฐมนตรี **ขอถอนร่างพระราชบัญญัติฯ กลับคืนมา** ด้วยข้ออ้างว่า “โดยขอเข้าไปดำเนินการยกเว้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการร่างรัฐธรรมนูญที่อยู่ระหว่างการดำเนินการของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ดังนั้น เพื่อให้การยุติการดำเนินการร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.... เป็นไปตามขั้นตอนการเสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรี จึงขอเสนอถอนร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป”

ทางสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จึงมีหนังสืออนุมัติที่ นร 0503/5940 ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2559 คือในอีก 2 สัปดาห์ต่อมา ลงนามโดย น.ส.สาวตรี ชำนาญกิจ ผู้อำนวยการสำนักนิติธรรม ปฏิบัติราชการแทนเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ตอบกลับมาว่า “ตามที่ได้เสนอคณะรัฐมนตรีขอถอนร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.... ที่อยู่ระหว่างการตรวจพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อนำกลับไปดำเนินการยกเว้นใหม่ ให้สอดคล้องกับร่างรัฐธรรมนูญ ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญนั้น คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2559 อนุมัติให้ถอนร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.

... ตามที่ศาลรัฐธรรมนูญเสนอและแจ้งให้สำนักงานกฤษฎีกาทราบต่อไป” “ทั้งนี้ ได้แจ้งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาทราบแล้ว”

หลังจาก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ร่างเสร็จ ผ่านการลงประชามติ และได้รับการประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 ไปแล้ว จนกระทั่งนายสุรยุทธ์ มาประณีต สิ้นวาระการเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ อันเป็นเวลาล่วงเลยมาแล้วอีกหลายปี จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ก็ไม่ปรากฏว่าทางศาลรัฐธรรมนูญได้มีการเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการให้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญถูกต้องตามกฎหมาย คงมีแต่การตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2561 โดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ที่ได้ประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2561 เท่านั้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับว่ายังมิได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมาย ซึ่งเป็นปัญหากับสถานะการดำรงอยู่และการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเอง การยื่นร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญฯ ให้กับคณะรัฐมนตรีก่อนหน้านี้ คือการยืนยันว่าศาลรัฐธรรมนูญก็รับรู้ถึงปัญหาในการดำรงอยู่ และเห็นความจำเป็นที่ต้องมีของพระราชบัญญัติดังกล่าว เช่นเดียวกันรัฐบาลก็รับรู้ แต่กลับยุติการดำเนินการ ไม่กระทำให้สิ้นกระบวนการ ทำให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า น่าจะเป็นเพราะคดีความที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการและมีมติวินิจฉัยไปแล้วก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะคดีการเมืองทั้งหลาย อาจถูกทำให้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ ถ้าเป็นที่ชัดเจนว่าศาลเป็นฝ่ายดำเนินการให้มีพระราชบัญญัติจัดตั้ง เหมือนเป็นการยอมรับเองว่าตลอดมาการดำรงอยู่ของศาลมิได้มีกฎหมาย “รับรอง” สถานะ ซึ่งทำให้เกิดผลย้อนมาถึงว่า การตัดสินใจทั้งหมดที่ผ่านมา นั้น มิได้มี “ความชอบธรรม” ตามกฎหมาย อันอาจเป็นโมฆะได้

2.2 เป็นที่ทราบกันดีว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้”

อย่างไรก็ตาม หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้ ไม่อาจจะเกิดผลเป็นจริงได้ในทางปฏิบัติ หากปราศจากซึ่งองค์กรที่มาทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุม มิให้กฎหมายที่ตราขึ้นหรือที่ใช้บังคับอยู่นั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญของไทย จึงได้กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายขึ้นโดยเฉพาะ โดยมีพัฒนาการจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจนมาเป็น “ศาลรัฐธรรมนูญ” (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2551.)

หน้าที่อันสำคัญของศาลรัฐธรรมนูญ คือ การควบคุมกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจจะเป็นการควบคุมร่างกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาเห็นชอบของรัฐสภาก่อนการประกาศใช้เป็นกฎหมาย หรือการควบคุมกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้ว (กมลชัย รัตนสกววงศ์, 2538.)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 อันเป็นรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกของไทย ไม่ได้มีบทบัญญัติอย่างชัดเจน ว่าในกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แล้วจะให้องค์กรใดทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดว่ากฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2551.)

จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีการตรา “พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พุทธศักราช 2488” ขึ้น เพื่อใช้บังคับกับผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นอาชญากรรมสงครามในระหว่างสงครามโลก ซึ่งทำให้เกิดการจับกุมผู้ต้องหารุ่นแรกเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2488 จำนวน 5 คน คือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม พลตรีหลวงเสรีเริงฤทธิ์ พระสารสาสน์พลชั้นซ์ พระราชธรรมนิเทศ และนายสังข์ พัธโนทัย ในวันที่ 19 ตุลาคม 2488 จับกุมอีก 2 คน คือ พลตรีประยูร ภมรมนตรี และ พลโท มังกร พรหมโยธี ต่อจากนั้นมาก็มีการจับกุมเป็นราย ๆ อีก รวมทั้งสิ้น 13 คน (ปัญญา อุดชาชน, 2556.) โดยทุกคนถูกขังในเรือนจำจังหวัดพระนครและธนบุรี ยกเว้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกขังในโรงพักศาลาแดง

ศาลฎีกาในครั้งนั้นได้เปิดประชุมปรึกษาหารือ และมีความเห็นว่า “พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พุทธศักราช 2488” เฉพาะที่บัญญัติย้อนหลังให้การกระทำก่อนวันใช้พระราชบัญญัติเป็นความผิดด้วยนั้น ศาลฎีกาเห็นว่าขัดกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งกฎหมายลักษณะอาญาในมาตรา ๗ บัญญัติว่า “บุคคลควรรับโทษอาญาต่อเมื่อมันได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติว่าเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้” เมื่อประกอบกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 มาตรา 61 ที่กำหนดว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ๆ มีข้อความแย้งหรือขัดกับรัฐธรรมนูญนี้ ท่านว่าบทบัญญัตินั้น ๆ เป็นโมฆะ” ศาลฎีกาจึงเห็นว่า ย่อมลงโทษจำเลยมิได้ โดยนัยนี้ ทำให้จำเลยทุกคนในคดีอาชญากรรมสงครามได้รับคำพิพากษาปล่อยตัวเป็นอิสระ

จากการตัดสินใจของศาลฎีกาส่งความไม่พอใจให้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่ง ที่เห็นว่า การที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่ากฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นโมฆะนั้น ถือเป็นการใช้ “อำนาจตุลาการ” ก้าวถ่าง “อำนาจนิติบัญญัติ” เป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้อง จึงมีการตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณายุติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า ศาลมีอำนาจวินิจฉัยความสมบูรณ์ของรัฐธรรมนูญหรือไม่ คณะกรรมการมีความเห็นว่า ถ้อยคำตามมาตรา 62 ของรัฐธรรมนูญที่ว่า “ท่านว่าสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 49 วันที่ 10 ธันวาคม 2475.)” เป็นถ้อยคำที่ชัดเจนแล้ว ในกรณีนี้ถ้อยคำในรัฐธรรมนูญไม่ชัดเจน ย่อมเป็นอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรแต่ฝ่ายเดียวที่จะวินิจฉัย แต่ในเมื่อคำพิพากษาของศาลฎีกาถึงที่สุดแล้ว ก็ไม่ควรกระทำการใดให้กระทบกระเทือนต่อคำพิพากษาดังกล่าว ดังนั้น เพื่อหาข้อยุติต่อความขัดแย้งระหว่างศาลและสภาผู้แทนราษฎรอันอาจเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต ผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2489 จึงกำหนดให้มีองค์กรพิเศษขึ้นมา ทำหน้าที่วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ นั่นคือ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (หยุด แสงอุทัย, 2511.)

2.3 กล่าวตามข้อเท็จจริงแล้ว พัฒนาการขององค์กรที่มีอำนาจตีความรัฐธรรมนูญ และพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทตามรัฐธรรมนูญก่อนจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 อาจแบ่งได้เป็นสามระยะ

ระยะแรกเป็นระยะที่อำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญอยู่ที่รัฐสภา ระยะที่สองเป็นช่วงที่อำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญอยู่ที่รัฐสภาและคณะกรรมการตุลาการรัฐธรรมนูญ และระยะที่สามเป็นช่วงที่อำนาจในการตีความและพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทตามรัฐธรรมนูญอยู่ที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (ซึ่งในภายหลังคือ “ศาลรัฐธรรมนูญ”) เพียงองค์กรเดียว (อมร จันทรมบูรณ์, 2535.)

ระยะแรก อันเป็นช่วงของการใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ซึ่งยังมีได้มีการบัญญัติให้องค์กรใดมีอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญ นอกจากให้อำนาจสูงสุดแก่สภาผู้แทนราษฎรในหลาย ๆ เรื่อง เมื่อรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยกเลิกไปเพราะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 อันเป็นฉบับถาวร ก็มีบทบัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญ จนถึง “รัฐธรรมนูญได้คุ้มครอง” หรือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 รัฐธรรมนูญก็ยังคงให้รัฐสภามีสิทธิเด็ดขาดในการตีความรัฐธรรมนูญอยู่เช่นเดิม

ระยะที่สอง เป็นช่วงที่มีสององค์กรมีอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญ คือ รัฐสภาและคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เป็นช่วงที่มีการบัญญัติเกี่ยวกับ “ตุลาการรัฐธรรมนูญ” เป็นครั้งแรกใน “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489” โดยให้มีอำนาจเคียงคู่ไปกับรัฐสภา แต่มีอำนาจจำกัดเฉพาะกรณีการตีความกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามที่

ศาลยุติธรรมส่งเรื่องมาให้วินิจฉัย ส่วนรัฐสภาอำนาจตีความรัฐธรรมนูญได้ในทุกกรณี รวมถึงตีความกฎหมายว่ามีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญด้วย เว้นแต่ศาลยุติธรรมจะได้ส่งเรื่องมาให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยก่อนแล้วเท่านั้นที่รัฐสภาจะไม่มีอำนาจตีความ

การวินิจฉัยของ “ตุลาการรัฐธรรมนูญ” ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญนั้นปรากฏในมาตรา 87, 88 และ 89 ที่ระบุว่า “ในการที่ศาลจะใช้บทกฎหมายบังคับแก่คดีใด” (มาตรา 88) หาก “บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ” (มาตรา 87) ก็ให้ “ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นไว้ชั่วคราว แล้วให้รายงานความเห็นเช่นนั้นตามทางการไปยัง “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” เพื่อพิจารณาวินิจฉัย” (มาตรา 88) ซึ่ง “คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาดและให้ศาลปฏิบัติตามนั้น” (มาตรา 88)

รัฐธรรมนูญยังบัญญัติชัดเจนว่า “ให้มีการแต่งตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่ทุกครั้งเมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน เพราะเหตุที่สภาผู้แทนหมดอายุ หรือถูกยุบ” (มาตรา 89) อันหมายถึงว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอายุตามสภาผู้แทนไปโดยอัตโนมัติ (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศาสตร์, 2535.)

ต่อจากนั้นมาก็มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอีก รวม 8 ฉบับ ที่กำหนดให้มี “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” ตามติดกันมา คือ (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2551.) รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2489, 2492, 2495, 2511, 2517, 2521, 2534 และ 2549

อาจกล่าวได้ว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญของไทยยังมิได้มีแนวคิดที่จะจัดตั้งองค์กร “ศาลรัฐธรรมนูญ” ตามอย่างประเทศที่มีการพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมทางมหาชน บทบัญญัติที่ว่าด้วยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญฉบับหลัง ๆ ก็เป็นการบัญญัติในลักษณะที่ “คล้ายคลึง” หรือ “คัดลอก” มาจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามความคิดเห็นเฉพาะกาล ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของกลุ่มผลประโยชน์ (อมร จันทรสุมบุรณ์, 2535.)

ระยะที่สาม เป็นช่วงที่ “ตุลาการรัฐธรรมนูญ” เป็นองค์กรเดียวที่มีอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม เมื่อผ่านมาระยะเวลาหนึ่ง หลายฝ่ายเห็นว่าการทำงานที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเริ่มมีปัญหา เพราะการจัดวางสถานะของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้มีลักษณะเป็น “องค์กรทางการเมือง” โดยกำหนดให้ส่วนหนึ่งของตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการโดยตำแหน่ง ทำให้เกิดปัญหาประสิทธิภาพในการทำงาน เพราะไม่ได้รับผิดชอบงานในหน้าที่อย่างเป็นงานหลัก นอกจากนั้นในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อเปิดช่องให้สามารถได้รับการเลือกตั้งในวาระใหม่ได้ ย่อมมีโอกาสที่ตุลาการรัฐธรรมนูญจะตกอยู่ใต้อิทธิพลและแรงกดดันของสมาชิกรัฐสภา ทำให้ไม่เป็นอิสระในการทำงาน

เมื่อมีการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็จึงมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรประกอบ อำนาจหน้าที่ ตลอดจนวิธีพิจารณาขององค์กรที่ทำหน้าที่ประกันสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญเสียใหม่ให้อยู่ในรูปแบบ “ศาล” (นภดล เสงเจริญ, 2543.) ด้วยเหตุนี้ “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ” จึงกลายมาเป็น “ศาลรัฐธรรมนูญ” ที่ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย เพื่อเป็นหลักประกันสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ แทนที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญนี้มาแต่เดิม (นภดล เสงเจริญ, 2543.) ทั้งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยมีอำนาจหลักที่จะวินิจฉัยว่า กฎหมายใดมีปัญหาเรื่องความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ เช่น ขัดกับสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้หรือไม่

2.4 การจัดตั้ง “ศาลรัฐธรรมนูญ” เพื่อตรวจสอบควบคุมกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญนี้ เป็นแนวคิดของนักปรัชญากฎหมายออสเตรีย ชื่อ ฮันส์ เคลเสน (Hans Kelsen) เคลเสนเห็นว่าการจัดตั้ง “ระบบคณะกรรมการ” ดังของฝรั่งเศสเพื่อทำหน้าที่ควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญนั้น มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองมากเกินไป (วิชญ์ เครืองาม, 2530.) นอกจากนั้น

เมื่อพิจารณาถึงว่าอำนาจในการวินิจฉัยว่ากฎหมายได้ใช้บังคับมิได้เพราะขัดรัฐธรรมนูญ ถือเป็นการใช้อำนาจนิติบัญญัติในทางลบ เพราะมีผลเป็นการล้มล้างกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ เคลเสนจึงเสนอว่าองค์กรที่จะทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายควรต้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีส่วนในการแต่งตั้ง (วรศักดิ์ อรรถมนเณ, 2542.) อย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่ลักษณะที่เป็นการใช้อำนาจนิติบัญญัติหรือการใช้อำนาจบริหาร แต่มีลักษณะเป็นการใช้อำนาจตุลาการ จึงควรจัดองค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญให้เป็นองค์กร “ศาล” ในรูปของกระบวนการยุติธรรมในสาขากฎหมายมหาชน รูปแบบของศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีหลักประกันของ “ความเป็นอิสระ” มีที่มาอันชอบธรรมและถูกตรวจสอบได้ตามหลักประชาธิปไตย (กมลชัย รัตนสกววงศ์, 2538.) รวมถึงต้องป้องกันมิให้เกิดการแทรกแซงและกดดันทางการเมืองจากฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร โดยผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ ควรต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย การเมือง และเศรษฐศาสตร์ประกอบกันไปด้วย

สำหรับของไทยนั้น องค์กรประกอบของ “ตุลาการรัฐธรรมนูญ” มาจนถึง “ศาลรัฐธรรมนูญ” มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่แปรผันของบ้านเมืองเสมอ การกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ามาเป็น “ตุลาการ” จะถูกตั้งเงื่อนไขมาก เพื่อให้บุคคลที่ “เหมาะสม” หรือจะสามารถเป็นได้ ถูกจำกัดอยู่ในแวดวง “เฉพาะ” ที่คัดสรรแล้วเท่านั้น

องค์คณะของ “ตุลาการรัฐธรรมนูญ” จนมาถึง “ศาลรัฐธรรมนูญ” นั้น มักประกอบด้วยสองส่วน คือส่วนที่มาเป็น “โดยตำแหน่ง” ซึ่งจะเน้นอยู่ในแวดวง “ตุลาการ” เป็นด้านหลัก กับส่วนที่เป็น “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ซึ่งก็เน้นไปทางด้านสาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นด้านหลักด้วยเช่นเดียวกัน

ในช่วงต้น รายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติของตุลาการนั้น จะมีได้มีการระบุ เพียงแต่กล่าวถึงโดยกว้าง ๆ ดังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ที่บัญญัติเอาไว้ในมาตรา 89 ว่า “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งขึ้นเป็นประธานตุลาการคนหนึ่งและตุลาการอีกสิบสี่คน” จะเห็นว่าเป็นเพียงการให้สิทธิต่อรัฐสภา ในการเลือก “ผู้ทรงคุณวุฒิ” โดยมีได้มีการกำหนดสาขาวิชาว่าเป็นอะไร หรือต้องผ่านงาน มีประสบการณ์มาแล้วกี่ปี พอถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ก็จึงมีการกำหนดให้ตุลาการส่วนหนึ่งมา “โดยตำแหน่ง” อันได้แก่ ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทน ประธานศาลฎีกา อธิบดีศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ รวม 5 คน และอีกส่วนเป็น “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งขึ้น จากสาขานิติศาสตร์ 4 คน เช่นเดียวกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 รวมถึงอีกหลาย ๆ ฉบับ ต่อมาจนถึงปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อันเป็นฉบับล่าสุด ก็ให้มีที่มา “โดยตำแหน่ง” และ “ผู้ทรงคุณวุฒิ”

มีที่ต่างไปเล็กน้อยก็เพียงรัฐธรรมนูญสองฉบับ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ที่ให้รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และคณะกรรมการตุลาการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิออกมาฝ่ายละ 3 คน รวม 9 คน โดยไม่มีการมา “โดยตำแหน่ง” (มาตรา 218) และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ที่มีแต่บุคคลในแวดวง “ตุลาการ” ที่มา “โดยตำแหน่ง” ได้แก่ ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด และที่เลือกมาจากแวดวงศาล ก็มีผู้พิพากษาในศาลฎีกา 5 คน ตุลาการในศาลปกครอง 2 คน รวม 9 คน (มาตรา 35) โดยปราศจาก “ผู้ทรงคุณวุฒิ” จากสาขาวิชาอื่นเลย

2.5 เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถูกยกเลิกเพราะการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 โดย พลเอกสนธิ บุญรัตกสิน ในนาม “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น

ประมุข” ซึ่งหลังจากนั้นก็ได้ประกาศใช้ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549” ซึ่งมีเพียง 39 มาตรา

ในส่วนของ “ศาลรัฐธรรมนูญ” ก็มีการจำกัดกลุ่มคนลงและลดจำนวนองค์คณะเหลือเพียง ๙ คน ทุกคนล้วนแต่อยู่ในสาย “ศาล” ทั้งสิ้น โดยไม่มี “ผู้ทรงคุณวุฒิ” แม้แต่คนเดียว

หลังจาก 1 ปี ก็มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่กำหนดให้องค์คณะศาลรัฐธรรมนูญมี 9 คน “ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา” คราวนี้มาจากสาย “ศาล” 5 คน ประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกา 3 คน ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด 2 คน และสาย “ผู้ทรงคุณวุฒิ” 4 คน มาจากสาขานิติศาสตร์ 2 คน และสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์กับสังคมศาสตร์อื่นอีก 2 คน แล้วให้ทั้ง 9 คนประชุมเลือกกันเองเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 คน ที่เหลือ 8 คนเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐประหารที่นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในนามคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ได้สั่งยกเลิกรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2550 แล้วประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ไปพลาง ๆ ก่อน โดยมีด้วยกัน 48 มาตรา มีการแต่งตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่แทนสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาในระหว่างรอการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

กรณีของ “ศาลรัฐธรรมนูญ” ปรากฏในมาตรา 45 แต่เพียงบัญญัติให้ “ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยปัญหาว่าด้วยกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 อันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับล่าสุด ที่ในส่วนของ “ศาลรัฐธรรมนูญ” นั้น ปรากฏใน “หมวด 11 ศาลรัฐธรรมนูญ” โดยในเรื่องขององค์คณะ ปรากฏในมาตรา 200 ที่ให้มีจำนวน 9 คน “ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง” โดย “ต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา” (มาตรา 204) ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา ในขณะที่สภาผู้แทนราษฎรที่มาจากเสียงของประชาชนทั้งประเทศ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับใด ๆ กับการรับรองศาลรัฐธรรมนูญเลย

กฎหมายกำหนดให้องค์คณะทั้ง 9 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี นับแต่วันได้รับแต่งตั้ง และอยู่ได้เพียงวาระเดียว ประกอบด้วย ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ๓ คน ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์ 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิสภารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิระดับไม่ต่ำกว่าอธิบดี หรือไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด 2 คน

3. บทสรุป

บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่จับตาของสังคมเป็นอย่างมาก เพราะหน้าที่ที่หลากหลายอย่างมิใช่ศาลธรรมดา ซึ่งพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทางแพ่งและอาญาตามปกติ แต่เริ่มจากอำนาจหน้าที่เบื้องต้น คือการพิจารณาวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เป็นหลักประกันในความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (กมลชัย รัตนสกววงศ์, 2538.) ดูจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ให้หน้าที่และอำนาจหลายประการเอาไว้ในมาตรา 210 ดังนี้

(1) พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย

(2) พิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรีหรือองค์กรอิสระ

(3) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญถูกวิพากษ์วิจารณ์มากในหลายเรื่อง ทั้งที่มา องค์ประกอบ วาระการดำรงตำแหน่งซึ่งนานถึง 7 ปี แต่ที่โดนมาก คือ การใช้อำนาจและหน้าที่ซึ่งไร้การตรวจสอบถ่วงดุล จนมีเสียงว่า "หากศาลทำผิด ใครจะตรวจสอบศาล" (BBC NEWS : ไทย, 12 มีนาคม 2563.) ศาลรัฐธรรมนูญจึงถูกมองว่าเป็น "ซูเปอร์พาวเวอร์" หรือ "อำนาจที่ 4" นอกเหนือจากอำนาจอธิปไตย 3 ฝ่าย (คณะกรรมาธิการ (กมธ.) วิสามัญพิจารณาศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 สมาชิกวุฒิสภา, 2563.) นักการเมืองและนักวิชาการ ด้านกฎหมายส่วนหนึ่งเห็นว่า เหตุที่บ้านเมืองเกิดวิกฤติหลายต่อหลายครั้ง เป็นเพราะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ทำหน้าที่อย่างที่ควรจะเป็น ทุกคนทั่วไปก็ไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยได้ เพราะจะเป็นการละเมิดอำนาจศาล อาจมีความผิดตามกฎหมาย ถูกจับติดคุกแม้กฎหมายเขียนว่าสามารถจะกระทำได้ในทางวิชาการก็ตาม

การวิพากษ์วิจารณ์มีกระทั่งว่า วัตถุประสงค์หลักของศาลรัฐธรรมนูญคือการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ แต่ดูเหมือนว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมิได้ทำหน้าที่นั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ยังควรมีศาลรัฐธรรมนูญต่อไปหรือไม่ (BBC NEWS : ไทย, 12 มีนาคม 2563.) ดังที่มีการยกเหตุการณ์รัฐประหาร 2 ครั้งล่าสุดมาเป็นตัวอย่างเทียบเคียงกัน รัฐประหาร 2549 มีการออกประกาศของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ให้ศาลรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลงพร้อมกับรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี "แสดงว่าผู้ก่อรัฐประหารมีเมตตาศาลรัฐธรรมนูญในขณะนั้น คงเป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบรัฐประหารที่สถาปนาขึ้น" แต่กับรัฐประหาร 2557 ที่ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 มีอันต้องสิ้นสุดลง แต่ยังคงให้องค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ตามปกติ รวมถึงมีการช่วย "ยึด" อายุของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหลายคนออกไป จนเกินกว่าวาระการดำรงตำแหน่งตามที่ควรจะเป็นอีกด้วย เมื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคณะรัฐประหารก่อนหน้านี้ จึงมีคำถามว่า "เป็นไปได้หรือไม่ว่าผู้ก่อรัฐประหารมิได้คิดว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)"

จากข้อวิจารณ์ดังกล่าวสะท้อนปัญหาความไม่เชื่อมั่นต่อตัวบุคคลที่ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตามวาระ มิใช่ตัวศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เพราะเมื่อศาลรัฐธรรมนูญต้องทำการวินิจฉัยชี้ขาด ทั้งในแง่ของการพิจารณาการใช้อำนาจรัฐ หรือเมื่อเกิดความขัดแย้งต่อความเข้าใจและการตีความกฎหมายที่ต่างกัน ซึ่งผลของการวินิจฉัยกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม ศาลรัฐธรรมนูญจึงควรมีหลักประกันของ "ความเป็นอิสระ" ไม่รับใช้กลุ่มการเมืองใด หรือตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มการเมือง โดยมีได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามมาตรฐานของการดำรงความยุติธรรมอย่างเต็มที่ แต่กลับเป็นเสาค้ำยันอำนาจให้กับรัฐบาล อย่างที่มีการพูดกันว่าเป็นที่ "พรางอำนาจปืนในรูปกระบวนการยุติธรรม" (TLFR ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน Thai Lawyers for Human Rights, 22 มิถุนายน 2559.) จนต้องตกเป็นจำเลยของสังคมในหลาย ๆ กรณี อันก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมและประเทศชาติในระยะยาว

ความที่ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่หลักในการพิจารณาและควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ รวมไปถึงการมีอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ บัญญัติให้อำนาจไว้ ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตัดสินใจตัดสินคดีความโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและพรรคการเมือง ทำให้เป็นที่จับตามองของสังคมอย่างกว้างขวาง แม้อำนาจการตัดสินพิจารณาตัดสินจะถือเป็นที่สุด ไม่มีบุคคลหรือองค์กรใดสามารถปฏิเสธหรือไม่ทำตามคำตัดสินได้ก็ตาม แต่กระนั้นก็สามารถห้ามการ "ตรวจสอบ" จากสังคมได้ ยิ่งคำตัดสินใดเป็นเรื่องที่เกิดผลกระทบในวงกว้าง ก็ยิ่งถูกจับตามอง เกิดกระแสทั้งสนับสนุนและคัดค้านได้

ดังนั้น ความชอบธรรมในการดำรงอยู่ของศาลรัฐธรรมนูญจึงสำคัญอย่างยิ่ง การปล่อยให้ผ่านไปโดยไม่ทำให้เกิดความถูกต้องและกระจ่างชัด ย่อมเกิดผลเสียมากกว่าผลดี ยิ่งปล่อยเวลาให้เนิ่นนานออกไป ยิ่งถูกสังคมตั้งคำถาม และก่อให้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ที่นับวันจะหนักหน่วงรุนแรงมากขึ้น จนก่อให้เกิดวิกฤติศรัทธาต่อองค์กรศาลรัฐธรรมนูญได้

4. เอกสารอ้างอิง

- กมลชัย รัตนสากววงศ์. (2538). *ศาลรัฐธรรมนูญ และวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์ศาสนต์. (2535). “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ : บทวิเคราะห์” หนังสือรวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นภดล เสงเจริญ. (2543). *ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน*. จากหนังสือ *ศาลรัฐธรรมนูญไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต*. กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- บวรศักดิ์ อวรรณโณ. (2542). *ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540*. วารสารรัฐศาสตร์, 40(2) ปีญา อุดชาชน. (2556). *พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม : รากฐานการกำเนิดศาลรัฐธรรมนูญ*. จากวารสาร รัฐสภาสาร, 61(4) . กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วิชณุ เครื่องงาม. (2530). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2551). 10 ปี *ศาลรัฐธรรมนูญไทย : สู่ทศวรรษใหม่ของนิติรัฐไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- หยุด แสงอุทัย. (2511). *คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2511) เรียงมาตรา*. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- อมร จันทรสุมบุรณ์. (2535). “*ศาลรัฐธรรมนูญ (หรือตุลาการรัฐธรรมนูญ)*”. หนังสือครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการการ (กมธ.) วิสามัญพิจารณาศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 สภาผู้แทนราษฎร. (2563). สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-51830580>. เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2563.
- ไทยรัฐออนไลน์. 21 เมษายน 2563. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/417917> เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2563 .
- BBC NEWS : ไทย. 12 มีนาคม 2563. สมชัย ศรีสุทธิยากร. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-51830580> เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2563.
- BBC NEWS : ไทย. ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓. รังสิมันต์ โรม. (๒๕๖๓). สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-51830580> เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2563.
- MGR online. 25 มิถุนายน 2563. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/politics/detail/9630000065458> เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2563.
- TLFR ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน Thai Lawyers for Human Rights. 22 มิถุนายน 2559. สืบค้นจาก <https://www.tlhr2014.com/?p=948> เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2563.